

Veřejná ochránkyně práv
Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.

V Brně dne 28. dubna 2015
Sp. zn.: 24/2015/VOP/OV

Vaše značka: UT-04041/2014/04

Vážený pane řediteli,

dne 26. března 2015 jsem obdržela Vaše vyjádření ke zprávě ze systematické návštěvy Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová (dále jen „zařízení pro zajištění cizinců“), která proběhla ve dnech 13. – 14. října 2014.

Předmětná systematická návštěva, kterou jsem realizovala působnost národního preventivního mechanismu, byla v zařízení pro zajištění cizinců provedena po několika letech. Nelze se tedy divit tomu, že přinesla (oproti dřívějším zprávám z návštěv zařízení) nová témata. Kvalitativní posun v nárocích na standardy detenčních zařízení (zacházení s osobami, materiální vybavení apod.), jenž je ovlivněn celospolečenským vývojem a potvrzován judikaturou soudů,¹ nezastavím totiž ani já, ani vy. Mohu Vás proto ubezpečit, že další systematické návštěvy nejen zařízení pro zajištění cizinců, ale také jiných míst, kde jsou osoby zbaveni či omezeni na osobní svobodě, s sebou přinesou nová témata, zjištění a konečně doporučení, která formulují s cílem posílit ochranu těchto osob před špatným zacházením, či zvýšit standard zacházení s nimi.

Vážím si deklarace toho, že Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (dále jen „správa uprchlických zařízení“) *„není a nechce být organizací, která se zastaví v určité fázi vývoje“*, jak uvádíte ve svém vyjádření. Vnímám to jako signál pro naplnění výzev, které před správou uprchlických zařízení stojí.

Vítám Vaši snahu o naplnění mých doporučení. Z Vašeho vyjádření lze vyčíst, že některá již naplněna byla, jiná budou naplněna v blízké budoucnosti. Některá však odmítáte. K Vašemu vyjádření tak připojuji několik poznámek, případně vznáším několik upřesňujících dotazů, neboť z Vašeho vyjádření není znatelná míra naplnění některých doporučení.

Část 1 – Podmínky pro pobyt rodin s dětmi

Akceptuji Vaši připomínku ke kapitole aktivity a uznávám, že nepřesným užitím slova „zařízení“ namísto „ubytovny“ na str. 7 zprávy z návštěvy zařízení mohl subjekt, kterému prostředí zařízení pro zajištění cizinců není známé, nabýt nesprávného dojmu, že popírám existenci houpaček a prolézaček v celém areálu zařízení pro zajištění cizinců. Na mysli jsem měla venkovní prostory ubytovny, kde jsou ubytovávány rodiny s dětmi.

¹ Např. nutnost evolutivní interpretace znění Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod konstatoval Evropský soud pro lidská práva několikrát, a to z důvodu, že jednání, která v minulosti nespádala do působnosti jednotlivého článku cit. úmluvy, mohou v budoucnu do jeho působnosti spadat. Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Tyrer proti Spojenému království ze dne 25. 4. 1978, stížnost č. 5856/72, a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Selmouni proti Francii ze dne 28. 7. 1999, stížnost č. 25803/94.

K doporučení 1.2 (umožnit uzamykání pokojů rodin s dětmi)

Žádám o sdělení, z jakých důvodů nelze toto doporučení naplnit. O tom, že zaměstnanci správy uprchlických zařízení a soukromé bezpečnostní agentury respektují soukromí ubytovaných klientů (nejen na budově A), jsem se přesvědčila. Doporučení tak míří zejména na ochranu soukromí ubytovaných, kterou by mohly narušit jiné ubytované osoby.

K doporučení 1.3 (strava odpovídající zásadám správné výživy)

Žádám o sdělení, zdali, kdy a na jakou částku byl stravní limit navýšen. Žádám rovněž o zaslání jídelníčků (A, B i C) z týdne 13. – 19. dubna 2015.

K doporučení 1. 4 (množství vydávaných hygienických potřeb)

Žádám o zaslání novelizovaného interního předpisu, který upravuje poskytování základních hygienických prostředků.

K doporučení 1.5 (vybavení pro venkovní aktivity dětí)

Žádám o sdělení, které herní prvky byly či budou ve Vámi uvedeném časovém horizontu instalovány ve vycházkovém prostoru ubytovny A.

K doporučení 1. 6 (využívání dětského centra)

Žádám o zaslání plánu volnočasových aktivit na týden 13. – 19. dubna 2015.

Část 2 - Zacházení

K doporučení 2.1 (informovanost cizinců)

Při formulování doporučení jsem vycházela ze zjištěného stavu. Nemohu tak nereflektovat situaci, kdy cizinci (dle Vašeho názoru „účelově“) umývali podlahu šamponem na vlasy, případně pili čaj z plastových kelímků, ve kterých jsou vydávány léky.

K doporučení 2.3 (příprava na opuštění zařízení)

Systematickou přípravu cizince na opuštění zařízení považuji za jeden z hlavních úkolů zařízení pro zajištění cizinců, resp. jeho provozovatele. Cizinec musí být od prvního dne umístění v zařízení připravován na situaci, kdy bude propuštěn „za bránu“, nebo vyhoštěn či předán do jiné země. Samo zbavení osobní svobody v zařízení pro zajištění cizinců, které je umocněno vyhlídkou nuceného vycestování z České republiky (kde nezřídka cizinci pobývali několik let), je silně stresující. Proto správa uprchlických zařízení poskytuje umístěným cizincům krom ubytovacích a stravovacích, také psychologické, sociální, vzdělávací, poradenské služby a zajišťuje volnočasové aktivity, jak sama deklaruje.² S ohledem na nabídku služeb je to právě správa uprchlických zařízení, která se daného úkolu musí chopit/daný úkol musí plnit.

Příprava cizince na opuštění zařízení totiž napomáhá cizinci vyrovnat se s nastalou situací, snižuje riziko sebepoškozování, sebevražd, či dalšího jednání

² Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Kdo jsme? [online]. Praha: Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, 2015, [cit. 24. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/>

cizince, které by znemožňovalo realizaci vycestování z území.³ Na svém doporučení proto trvám.

Ostatně upozorňuji na vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který aktuálně projednává Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Navrhovaná novela v bodě 105 doplňuje § 134 zákona o pobytu cizinců o odstavec 5, který zní:

„(5) Provozovatel zajistí se souhlasem cizince zajištěného podle tohoto zákona jeho přípravu na vycestování z území.“⁴

Důvodová zpráva k předmětné novele uvádí, že *„Tato příprava v sobě zahrnuje různé aspekty, např. kontakt s rodinou, prevence sebepoškození, či kontakt s tuzemskými i zahraničními nevládními neziskovými organizacemi. Příprava cizince na návrat byla rovněž identifikována jako priorita v rámci financování z příslušných fondů, takže tomuto tématu bude věnována zvláštní pozornost i v této dimenzi.“*

V rámci přípravy cizince na opuštění zařízení je rovněž důležité informovat cizince o datu, čase a důvodu opuštění zařízení, a to v dostatečném předstihu, neexistují-li důvodné obavy, že bude mařit nebo ztěžovat vycestování z území. O realizaci výše uvedeného, což není v moci správy uprchlických zařízení, se zasazují prostřednictvím doporučení ve zprávě ze sledování vyhoštění.⁵ Opětovně upozorňuji na citovaný návrh novely zákona o azylu (bod 173) a zákona o pobytu cizinců (bod 108), který ukládá policii a Ministerstvu vnitra povinnost informovat zajištěného cizince o datu, čase a důvodu jeho propuštění ze zařízení pro zajištění cizinců, či z azylového zařízení, a to nejpozději 24 hodin předem, pokud neexistuje důvodná obava, že cizinec bude mařit nebo ztěžovat vycestování z území. Není-li v té době policii či Ministerstvu vnitra datum a čas propuštění znám, informuje cizince bez zbytečného odkladu poté, co se je dozví.

Jak jsem doporučovala ve zprávě z návštěvy zařízení, součástí přípravy cizince na opuštění zařízení má být také příprava na reintegraci.⁶ Pokud nedojde ke konkrétnímu zprostředkování pomoci, či předání informací, cizinci by měly být předány alespoň kontaktní údaje na organizace, které jsou schopny mu pomoci v prvních a nejtěžších chvílích po návratu do země původu, či do jiné země (nocleh, kontakt s úřady). Tato forma pomoci cizinci je dalším z preventivních opatření směřujících k úspěšné realizaci vycestování z území.

³ Bod 41 European Committee For The Prevention Of Torture. *13th General Report on the CPT's activities* [online]. Strasbourg: European committee for the prevention of torture, 10. 10. 2003 [cit. 24. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-13.htm>

⁴ Viz Úřad vlády ČR. *Knihovna připravované legislativy: návrh zákona, kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony* [dokument doc]. Praha: Vláda České republiky, 2015 [cit. 24. 4. 2015]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORN9VLFDXRX>

⁵ Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra akceptoval mé doporučení formulované ve zprávě ze sledování vyhoštění sp. zn. 18/2014/NZ/OV, aby byli cizinci nebo žadatelé o mezinárodní ochranu prokazatelně informováni o datu, čase a důvodu jejich odchodu z azylového zařízení, neexistují-li důvodné obavy z maření či ztěžování vycestování z území, a to nejpozději 24 hodin předem.

⁶ Sekce 4, bod 5 a sekce 6, bod 14 HER MAJESTY'S INSPECTORATE OF PRISONS FOR ENGLAND AND WALES. *Expectations - Criteria for assessing the conditions for and treatment of immigration detainees* [online]. London: Her Majesty's Inspectorate of Prisons for England and Wales, 2012 [cit. 24. 4. 2015].

Část 3 – Služby poskytované klientům

K doporučení 3. 1 (revidovaný vzorový nabídkový list)

Žádám o zaslání revidovaného vzorového nabídkového listu pro nákupy.

K doporučení 3.2 (vydávání hygienických potřeb)

Žádám o zaslání novelizovaného vnitřního předpisu, který upravuje výdej základních hygienických potřeb.

K doporučení 3.7 (rozšíření sortimentu oblečení, které nabízí nevládní neziskové organizace)

Nedostatek oblečení a obuvi byl problém identifikovaný mnoha cizinci. Nešlo přitom o požadavky, které by bylo vhodno znevažovat. Cizinci nepožadovali značkové oblečení, či oblečení dle nejnovějších módních trendů, ale základní sortiment, jako bylo oblečení pro děti, pyžama či obuv. Činnost nevládních neziskových organizací v zařízení pro zajištění cizinců je chvályhodná a mé doporučení směřovalo k její podpoře, či v aktivním hledání dalších možných zdrojů oblečení pro umístěné cizince a jejich děti.

K doporučení 3.8 (úhrada nákladů za pobyt – cizinci zajištění za účelem předání dle nařízení Dublin III)

Z Vašeho vyjádření jsem vyrozuměla, že cizincům zajištěným na základě § 129 zákona o pobytu cizinců za účelem jejich předání podle přímo použitelného právního předpisu Evropských společenství⁷ (dále jen „nařízení Dublin III“) jsou účtovány náklady spojené s jejich ubytováním a stravováním v zařízení pro zajištění cizinců. Na úhradu těchto nákladů jsou primárně dle § 146 odst. 1 zákona o pobytu cizinců použity uschované peněžní prostředky zajištěného cizince.

Jak jsem uvedla ve zprávě z návštěvy zařízení, zákon o pobytu cizinců povinnost hradit náklady spojené s předáním cizinců zajištěných za účelem předání dle nařízení Dublin III nestanoví, resp. neopravňuje provozovatele zařízení tyto náklady účtovat a pro jejich úhradu využívat uschovaných peněžních prostředků zajištěného cizince. Vaše odpověď však takovou praxi potvrzuje.

To, že povinnost hradit náklady spojené s předáním cizince zajištěného za účelem předání dle nařízení Dublin III, není zákonným předpisem upravena, může být nezamýšleným nedostatkem právní úpravy. Ostatní skupiny zajištěných cizinců totiž takovou povinnost mají. Úhradu nákladů spojených se zajištěním cizince za účelem předání dle nařízení Dublin III nicméně nelze *de lege lata* vyžadovat.

Žádám Vás tedy o sdělení, zda jsou náklady spojené se zajištěním cizince, který je zajištěn za účelem předání dle nařízení Dublin III nadále správou uprchlických zařízení účtovány a strhávány z uschovaných peněžních prostředků zajištěného cizince. Dotazuji se, zda budete činit kroky k tomu, aby byl popsán deficit právní úpravy odstraněn.

⁷ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země, nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepracované znění).

Část 6 – Kontakt s vnějším světem

K doporučení 6.1 (podoba návštěvní místnosti)

Připojuji pouze faktickou poznámku, že nelze srovnávat návštěvu úřadu s návštěvou osob blízkých v zařízení pro zajištění cizinců. Při návštěvě úřadu je za přepážkou vždy neznámá úřední osoba. Při návštěvě v zařízení pro zajištění cizinců je za přepážkou vždy matka, otec či jiná osoba blízká. Rovněž další okolnosti průběhu návštěvy, včetně obsahu vzájemné komunikace, nelze porovnávat.

K doporučení 6.2 a 6.3 (změna poskytovatele telekomunikačních služeb, přístup na internet)

Žádám o sdělení, jak daleko postoupila správa uprchlických zařízení při realizaci doporučení 6.2 a 6.3. Žádám o sdělení časového harmonogramu realizace doporučení 6.2 a 6.3, příp. fází realizace těchto doporučení.

Část 7 – Materiální podmínky

K doporučení 7.1 (závěsy, žaluzie, rolety)

Závěsy, žaluzie ani rolety nepovažuji za nadstandardní vybavení pokojů, a to zejména v pokojích určených pro rodiny s dětmi. Nota bene v zařízení, kde náklady za ubytování činí 130,- Kč/den. Trvám na instalaci závěsů, žaluzií či rolet do pokojů cizinců, zejména pak do těch, které obývají rodiny s dětmi.

K doporučení 7.2 (přístřešky proti nepříznivému počasí)

Doporučení týkající se instalace přístřešků proti nepříznivému počasí, zdá se, se budeme věnovat ještě několik let. Doufám, že alespoň při desátém výročí uplatnění doporučení ze strany veřejného ochránce práv se najdou potřebné finanční prostředky k jeho naplnění.

Vážený pane řediteli, žádám Vás o **poskytnutí dodatečného vyjádření ve smyslu výše uvedených bodů, a to do 30 dnů od obdržení této výzvy.**

S pozdravem

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Vážený pan
Mgr. Miloslav Koudelný
ředitel
Správa uprchlických zařízení MV ČR
Lhotecká 559/7
143 01 Praha 4

Údolní 39
602 00 Brno
tel: (+420) 542 542 888, fax: (+420) 542 542 112